

FILOSOFIA LIMBAJULUI

SPRE O NATURALIZARE A ONTOLOGIEI ENTITĂȚILOR LITERARE FICTIVE. SCHIȚĂ POSIBILĂ

IOAN BIRIȘ
Universitatea de Vest, Timișoara

Towards a naturalisation of ontologies of the fictional literary entities. A possible overview. Our paper starts from the ontological dualism “existing object-fictional object”. From a historical-philosophical view, we take into consideration the reference to two “inflationist” perspectives on the ontology of object: the perspective of Frege (with the inflation of meanings), and the perspective of Meinong (with the inflation of referents). The perspective of Meinong mainly leads to a paradoxical situation: there are objects (as the fictional ones), which are not objects! Bertrand Russell’s critique of Meinong’s theory results in its temporary obliteration, but the theory has regained attention in the last decades. What solution could we accept for the ontology of fictional objects, such as literary ones? Our argument evaluates the teleological model (of Nelson Goodman), and the naturalist model of John Searle, putting the explicative confidence into the last one.

Keywords: fictional entities, Frege, Meinong, Russell, John Searle.

Referința termenilor, precum și identitatea obiectelor constituie două probleme cruciale pentru analiza filosofică*. Ele vizează trei dualisme: a) dualismul logic extensiune – intensiune; dualismul metodologic lucru – construct; dualismul ontologic obiect existent – obiect ficțional.

În cele ce urmează, ne interesează dualismul ontologic amintit și îndeosebi statutul obiectelor ficționale. În legătură cu acest dualism, s-au impus, în urmă cu peste un secol, două perspective pe care le putem considera „inflaționiste”: perspectiva lui Frege și perspectiva lui Meinong.

1. DOUĂ PERSPECTIVE INFLAȚIONISTE: FREGE ȘI MEINONG

Până la un punct, concepția lui Frege din *Über Sinn und Bedeutung*, se înscrie în tradiția denotativă, referențială în domeniul semanticii. În această tradiție, accentul cade pe relația termen – referent, pe privilegierea referențialului, pe aspectele obiective și pe caracterul reprezentational al raportului limbaj – realitate. Aceste aspecte rezultă clar din modul în care concepe Frege raportarea la referent¹:

Referință-----	Sens-----	Reprezentare
(<i>Bedeutung</i>)	(<i>Sinn</i>)	(<i>Vorstellung</i>)

* În varianta franceză, ideile din acest studiu au fost comunicate la XXXVIème Congrès de l’Association des Sociétés de Philosophie de Langue Française (ASPLF), « Le Beau », Iași, 2016.

¹ Vezi și Ioan Biriș, *Conceptele științei*, Editura Academiei Române, București, 2010.

Referința exprimă ceea ce este obiectiv (independent de noi); sensul ne arată cum este prezentată referința în limbaj, ceea ce înseamnă că este intersubiectiv; reprezentarea este strict subiectivă (necomunicabilă), este o imagine internă a subiectului².

Dacă referentul este obiectiv și aparține realității, sensurile în schimb sunt intersubiective și exprimă fapte lingvistice. Este celebru exemplul lui Frege cu „Luceafărul de dimineață” și „Luceafărul de seară”. Acestea sunt două sensuri diferite pentru același referent (planeta Venus). Adică, altfel spus și generalizând, limbajul ne permite să construim enunțuri multiple și foarte diferite pentru același referent din realitate. Concluzia nu poate fi decât următoarea: dacă două sau mai multe sensuri sunt echivalente, atunci fie au același referent, fie sunt lipsite de referent. Cu condiția ca sensurile să fie lipsite de ambiguitate.

Această concepție a lui Frege a stârnit foarte multe dezbateri, începând cu Russell și continuând cu Strawson și Donnellan, pentru a aminti numai câteva nume dintre cele mai cunoscute. Nu este locul aici pentru a intra în aceste dezbateri. Reținem doar că teoria lui Frege permite și existența referențelor ficționale, căci limbajul ne permite construcția unor sensuri și despre obiecte care nu există. Cu alte cuvinte, limbajul permite o „inflație” a sensurilor. De ce? Pentru că registrul sensurilor (ca registru al intersubiectivității lingvistice) are autonomie în raport cu registrul referențelor, iar multiplicitatea de sensuri provoacă rupturi semantice în comunicarea dintre subiecți.

Inflația de sensuri face ca teoria lui Frege să fie destul de vulnerabilă: dacă sensul înseamnă modalitatea de prezentare a referentului, atunci despre ce anume se vorbește când respectivului sens nu îi corespunde niciun referent?

Deși, în raport cu Frege, Meinong poate fi considerat oarecum la antipod³, ceea ce îi apropie pe cei doi este procedura „inflaționistă”. Dar la Meinong vom găsi îndeosebi o inflație a obiectelor, a referențelor, nu a sensurilor. După cum am văzut, Frege admite sensuri și termeni ficționali, adică termeni care nu denotă. În schimb, Meinong apreciază că termenii denotă întotdeauna ceva (prin semnificația lor), dar nu este obligatoriu ca obiectul denotat să existe.

Dacă pe Frege îl interesează cu predilecție logica semantică, pe Meinong îl preocupă în special ontologia obiectului. După opinia lui Meinong, trebuie neapărat să distingem între planul metafizic al existenței totale și planul totalității obiectelor cunoașterii⁴, acesta din urmă fiind mult mai bogat. Obiectele cunoașterii nu sunt doar cele existente, ci și cele posibile, precum și cele care nu există (ficționale). Acceptând teza intenționalității, Meinong consideră că orice experiență este experiență a ceva, respectiv experiență a unui „obiect”. Pentru Meinong, experiența

² De exemplu, un pictor, un călăreț sau un zoolog pot avea reprezentări foarte diferite în legătură cu termenul „Bucefal”: *Die Vorstellung ist subjektiv; die Vorstellung des einen ist nicht die des anderen... Ein Maler, ein Reiter, ein Zoologe werden wahrscheinlich sehr verschiedene Vorstellungen mit dem Namen „Bucephalus” verbinden* (Gottlob Frege, *Über Sinn und Bedeutung*, în *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*, N F 100, 1892, p. 30 <http://www.gavagai.de/HHP31.htm>).

³ Roger Pouivet, *Esthétique et logique*, Mardaga, Liège, p. 135.

⁴ Alexius Meinong, *The theory of objects*, în R.M. Chisholm, *Realism and the Background of Phenomenology*, Ridgeview, Atascadero, 1960, p. 486.

nu se reduce la reprezentări și sensuri, ci vizează, în plus, experiențele emoționale și pe cele deziderative. În acest fel, entitățile ficționale nu mai sunt problematice. Lumea obiectelor cuprinde orice entitate spre care se poate îndrepta un act de conștiință.

Așadar, dacă la Frege întâlnim o autonomie a sensurilor, la Meinong găsim o autonomie a obiectelor. Presupoziția care întemeiază teoria lui Meinong cu privire la obiecte pare să fie următoarea: natura obiectului (*Sosein*) este independentă. Această presuposiție este admisă și de afirmația că „obiectele există”, dar și de negația sa – „obiectele nu există”! Așa cum, la Frege, independența sensurilor permitea, în consecință, o anumită indiferență față de referent, la Meinong independența naturii obiectului se însoțește cu o indiferență față de existență sau non-existență. Așa se face că teoria lui Meinong permite să acordăm și entităților ficționale o importanță semantică.

2. DEZBATEREA RUSSELL – MEINONG

Ca autor care continuă linia de teoretizare a lui Brentano, pentru Meinong este ușor de acceptat că orice lucru gândit – care există în mod obiectiv în spiritul nostru – poate deveni subiect al unor enunțuri afirmative. Drept urmare, pot exista și entități ficționale! Însă de la Brentano ne-a rămas și o „provocare”⁵: dacă relația de intenționalitate este o relație între actul mental al gândirii și obiectul actului, atunci cum poate funcționa o atare relație când obiectul lipsește (precum în cazul entităților ficționale)?

S-a făcut adesea observația că teoria lui Meinong nu poate conduce decât la situații paradoxale: există obiecte care nu sunt obiecte! Ce se întâmplă? Nu are loc un eșec al referinței în momentul în care referirea se face la un obiect non-existent? Și totuși, avem dintotdeauna o lume a ficțiunilor, personaje ficționale din romane, din cinematografie etc., adică entități ficționale la care ne referim aproape zilnic. Firește, n-o putem invita, de exemplu, pe Ana Karenina în persoană la o plimbare (căci Ana Karenina este o ficțiune a romancierului Lev Tolstoi), dar ne putem referi la ea oricând în discuții, în comunicare, în reviste și cărți etc. Ce fel de existență au atunci entitățile ficționale?

Tema entităților ficționale a făcut mai vizibil paradoxul referinței: dacă e posibil să denotăm lumi care nu există, atunci referința nu mai poate fi garantul legăturii dintre limbaj și realitate⁶. Cea mai aspră critică făcută concepției lui Meinong a venit din partea lui Russell, în teoria acestuia privind descripțiile. În celebrul său studiu *On Denoting*⁷, Russell consideră că putem avea trei situații: a) o expresie

⁵ Ioan Biriș, *Expulzarea gândurilor din minte. Filosofia analitică timpurie de la Bolzano la Frege*, în *Studii de istorie a filosofiei universale*, vol. XXIII, Editura Academiei Române, București, 2015, p. 190.

⁶ Vezi și A. P. Martinich, *The Philosophy of Language*, Fourth Edition, Oxford University Press, Oxford/New York, 2001, p. 192.

⁷ Bertrand Russell, *On Denoting*, în *Mind*, 14, 1905 (<http://www.cscs.umich.edu/~crshalizi/russell/denoting/>).

denotează un obiect definit (de exemplu, o anumită persoană, Ion); b) o expresie denotează în mod ambiguu (de pildă, „un om”); c) o expresie poate denota, fără a avea însă referent (de exemplu, „regele actual al Franței”). Cazurile din ultima categorie nu sunt veritabile, nu sunt autentice. De exemplu, expresia „Hamlet” nu denotă o entitate veritabilă, nu are un referent. Soluția logică a lui Russell este foarte cunoscută: o expresie poate fi parafrazată într-o conjuncție logică; dacă un membru al conjuncției conține o entitate ficțională, înseamnă că avem o propoziție falsă; în consecință, întreaga conjuncție este falsă.

Replicile lui Meinong la critica lui Russell n-au fost convingătoare în epocă. Așa se face că teoria lui Meinong a trecut pentru multă vreme în desuetitudine. Dar în ultimele decenii, ideile lui Meinong revin în centrul dezbaterilor. Un merit special în „re-descoperirea” teoriei lui Meinong îl are Terence Parsons⁸. Acest autor ne propune să distingem între proprietăți nucleare și proprietăți extra-nucleare ale diferitelor obiecte pe baza următoarelor principii⁹:

- A) Două obiecte (reale sau nereale) nu au exact aceleași proprietăți nucleare;
- B) Pentru orice set de proprietăți nucleare, un obiect are toate proprietățile setului și nicio altă proprietate nucleară.

Proprietăți sau predicate nucleare pot fi, de exemplu, „este albastru”, „este înalt”, „este un munte”, „este din aur” etc. Predicatele extra-nucleare pot fi ontologice (de exemplu, „există”, „este mitic”, „este ficțional”); modale („este posibil”, „este imposibil”); intenționale („gândește despre Meinong”, „adoră pe cineva”); tehnice („este complet”, „este incomplet” etc.)¹⁰. În mod firesc, aici ne interesează doar predicatele ontologice.

Terence Parsons apreciază că, sub aspect formal, prin calculul predicatelor vom putea exprima toate obiectele, nu doar pe cele existente. Astfel¹¹:

1. $(\exists x) E! x \wedge (\exists x) \neg E! x$ (unele obiecte există, altele nu există);
2. $(\exists P^N) (x) (E! x \rightarrow P^{Nx})$ (există o proprietate nucleară pe care o au toate obiectele reale);
3. $(P^N) (\exists x) (\neg E! x \wedge P^{Nx})$ (pentru orice proprietate nucleară putem avea obiecte non-existente);
4. $(\exists P^E) (x) (\neg E! x \rightarrow P^{Ex})$ (există o proprietate extra-nucleară pe care o au toate obiectele non-reale);
5. $(R^N) (\exists x) (\exists y) (x [R^{Ny}] \wedge \neg [xR^N]y)$ (pentru orice relație nucleară există o pereche de obiecte astfel încât primul are proprietatea de a se conecta la al doilea, pe când al doilea nu se poate conecta la primul);
6. $(P^N) (\exists P^E) (x) (P^{Nx} \equiv P^{Ex})$ (pentru orice proprietate nucleară există o proprietate extra-nucleară coextensivă).

⁸ A se vedea Terence Parsons, *Nonexistent Objects*, Yale University Press, New Haven and London, 1980.

⁹ *Ibidem*, p. 19.

¹⁰ *Ibidem*, p. 23.

¹¹ *Ibidem*, pp. 157–158.

Așadar, predicatul ontologic „există” poate denota o proprietate extra-nucleară (ca în expresia „muntele de aur există”). De reținut este că obiectele sunt individuate de proprietățile nucleare, nu de cele extra-nucleare. Dar cum pot fi individuate obiectele non-existente? Pentru Parsons, în cele din urmă, obiectul ajunge într-o poziție secundă în raport cu proprietatea nucleară¹².

3. TELEOLOGIE SAU NATURALISM?

Din cele prezentate până aici se pot desprinde două concluzii: a) discuțiile despre relația obiecte reale – obiecte ficționale au condus la o „slăbire” a referentului (încă la Frege sensurile pot fi independente față de referent); b) în paralel s-a produs o „slăbire” a identității obiectului (la Terence Parsons obiectul devine secundar în raport cu proprietățile).

În urma acestor concluzii putem accepta că s-a impus un anumit „continuum” pe relația obiecte reale – obiecte ficționale. Respectivul „continuum” (acceptat prin teorema 6 de mai sus pe baza proprietăților coextensive) presupune o *gradare* a existenței. Însăși știința admite „existențe reale” și „existențe ideale”. Iar prin proprietățile coextensive putem admite și „existențele ficționale” la celălalt capăt al continuum-ului.

Dar drumul către existențele ficționale poate fi străbătut prin două strategii: o strategie teleologică și o alta pe care o putem numi naturalistă. Strategia teleologică ne propune o perspectivă „proiectivă” dinspre real către ficțional, iar cea naturalistă mizează pe o perspectivă a „asemănărilor” care poate lega realul de ficțional.

O concepție reprezentativă pentru perspectiva teleologică este aceea a lui Nelson Goodman¹³. Problema abordată de către Goodman este aceea a trecerilor într-un continuum. Să ne amintim de exemplul lui Frege cu „Luceafărul de dimineață” și „Luceafărul de seară”. Cum se trece de la primul sens la al doilea? Prin denotatul comun „Luceafăr”? Sau printr-o proiecție de la o stare la alta? Goodman ne propune exemplul smaradelor. Acestea sunt de culoare verde până în momentul „t” al observației. Dar nimeni nu ne poate opri să imaginăm că în viitor, după momentul „t”, smaraldele observate vor fi albastre. Pentru a le cuprinde pe toate (cele înainte de momentul „t” și cele după momentul „t”), putem propune predicatul „verdastru”. Vom fi iarăși în fața unui paradox: următorul smarald poate fi simultan și verde, și albastru în virtutea predicatului „verdastru”.

Instrumentul propus de Goodman pentru a soluționa paradoxul amintit este acela al distincției extensie primară – extensie secundară. Extensia primară a unui predicat este obiectul denotat, iar extensia secundară este un predicat mai complex în care își găsește locul extensia primară. De exemplu, pentru „Doamna Bovary” extensia primară este nulă (doamna Bovary = obiect ficțional), dar pentru descripția „Doamna Bovary” extensia nu mai este nulă¹⁴.

¹² Vezi și Roger Pouivet, *op. cit.*, p. 144.

¹³ Nelson Goodman, *The Structure of Appearance*, Harvard University Press, 1951.

¹⁴ Roger Pouivet, *op. cit.*, p. 149.

Pentru a înțelege mai bine mecanismul explicației subiacent concepției lui Goodman, să ne oprim puțin asupra exemplului cu smaraldele. Ce culoare va avea smaraldul observat după momentul „t”? În mod firesc, pe baza inducției, vom spune că smaraldul va fi de culoare verde. Dar, ne spune Goodman, nimeni nu ne poate opri să ne imaginăm că noul smarald va avea culoarea albastru, căci inducția nu garantează necesitatea pentru culoarea verde. Adică, putem să proiectăm și predicatul „albastru”.

Ce ne propune, de fapt, Goodman? În mod natural, noi concepem sensul denotării pe direcția predicat $\rightarrow$ obiect denotat (respectiv, până în momentul „t”, de la predicatul „verde” la obiectul „smarald”). Dar după momentul „t”, Goodman propune să schimbăm sensul denotării, adică să acceptăm direcția obiect denotat $\rightarrow$ predicat. Noul obiect denotat (după „t”) e mai degrabă simbolic (ficțional), adică un „smarald albastru”. Iată de ce am numit acest sens al denotării unul teleologic. Proiecția se face în cadrul unui predicat mai complex („verdastru”), care permite o extensie secundară.

Din moment ce se admite o gradare a existenței, se admite implicit o diversificare a predicăției. Discipolii lui Meinong nu au întârziat să fructifice această posibilitate. Ernst Mally, de exemplu, va distinge, în registrul predicăției, între specificarea unui obiect prin satisfacerea unei proprietăți (*erfüllen*) și specificarea prin definirea (*determinieren*) unui obiect în funcție de o proprietate. În primul caz, „este” va avea sens de obiect exemplificat; în al doilea caz, va avea sens de obiect conceptual, abstract.

Preluând această distincție, Edward N. Zalta¹⁵ va vorbi despre o predicăție prin exemplificare (când indivizi concreți dețin proprietățile pe care ei le exemplifică) și o predicăție prin *în-codare* (când indivizi posibili doar „în-codează” unele proprietăți). Iar Eddy M. Zemach, într-o manieră mereologică, va susține că lucrurile și proprietățile se intersectează, se suprapun parțial, adică un lucru este „cuibărit” (*nested*) în altul¹⁶. „O lume – subliniază Zemach – este un lucru ale cărui părți interacționează: *a* și *b* sunt în aceeași lume dacă *a* interacționează, direct sau indirect cu *b*... Adevărul lui «*a* interacționează cu *b*» nu implică decât că *a* și *b* există”¹⁷. Dacă, de exemplu, considerăm că omul = animal rațional, s-ar putea exprima o corespondență între limbajul boolean și cel mereologic¹⁸:

$$A \cap B = C \leftrightarrow (A \wedge B) = C$$

(A = animal; B = rațional; C = omul).

Dar putem oare susține că proprietatea complexă „animal și rațional” este o parte a proprietății „om”? Mai general, are sens să vorbim de „părți” de proprietăți? Iată întrebări ce ne pun în gardă oricât de sofisticate ar fi uneori construcțiile

¹⁵ Edward N. Zalta, *Intensional Logic and the Metaphysics of Intentionality*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts/London, England, 1988.

¹⁶ R. Pouivet spune că aceasta este o ontologie „ornitologică” (*op. cit.*, p. 202).

¹⁷ Eddy M. Zemach, *L'existence et les inexistent*, în „Klesis – Revue philosophique” – 26: 2013 – Varia, p. 4.

¹⁸ Frédéric Nef, *Les propriétés des choses. Experience et logique*, Vrin, Paris, 2006, p. 251.

ontologice ale discipolilor lui Meinong. Se pare că, prin slăbirea simultană a referentului și a identității obiectului (într-un demers de tip teleologic), nu se poate ajunge decât la ruina ontologiei. E nevoie, atunci, să ne amintim de angajamentul ontologic propus de Quine, de cerința de a respecta standardele existenței: a exista înseamnă a fi identificabil¹⁹. Căci prețul relativismului extrem la care ne conduce perspectiva teleologică a lui Goodman, precum și „angajamentul” pentru obiectele non-existente sunt acelea ale admiterii unor proprietăți bizare (cum ar fi, de exemplu, *pegas-itatea*). Inclusiv în plan logic se ajunge la susțineri ciudate. A accepta, de exemplu, ca din propoziția „Pegas este non-existent” să deducem propoziția „Există ceva, un x, astfel că x este non-existent”, înseamnă să admitem raționamente paradoxale.

Iată de ce considerăm că ontologia entităților ficționale ar putea fi mai bine explicată într-o perspectivă naturalistă. După cum am văzut, inclusiv Meinong admite că experiența obiectelor nu se reduce la reprezentări și sensuri, ci cuprinde și experiențe emoționale și deziderative. Or, entitățile ficționale din literatură și cinematografie, de exemplu, aparțin tocmai acestui registru emoțional și deziderativ. Prin curajul său, prin caracterul său drept ori prin frumusețea sa etc., un erou fictiv ne impresionează în mod real, ne emoționează și ne poate influența să-l adoptăm drept model de conduită. Rolul acestor entități este unul de influențare. Chiar dacă sunt ficțiuni, astfel de personaje pot produce stări sufletești reale, pot stimula către acțiune și adoptarea unor atitudini. Suntem în aceeași situație cu acțiunea de influențare a valorilor morale.

În domeniul socialului, cum spune Searle, întâlnim o „imensă ontologie invizibilă”. Dar explicarea ei nu trebuie făcută teleologic, ci mai degrabă causal. Sub aspect ontologic, subliniază Searle, întrebarea fundamentală este aceasta: cum poate ceva mental să facă parte din realitatea fizică? Altfel spus și aplicat la ontologia ficțiunilor: cum poate o entitate mentală (ficțională) să influențeze emoțional și comportamental în realitatea fizică?

Teoria lui John R. Searle este una complexă²⁰, iar în prezent este considerată drept „teoria cea mai elaborată”²¹ în domeniul ontologiei sociale. Această teorie „s-a adaptat foarte bine” și pentru explicarea „acestor produse sociale particulare cum sunt operele de artă: producțiile literare, filmele, compozițiile muzicale...”²².

Punctul de pornire în înțelegerea socialului este considerația că limbajul este instituția socială fundamentală, având prioritate logică. Limbajul are capacitatea de a simboliza și actele de limbaj au o cauzalitate autoreferențială.

În al doilea rând, trebuie să ținem seamă de faptul că reprezentările umane se fac pe direcția minte → lume. În acest cadru, considerăm noi, are loc creația mentală a entităților ficționale. Toate intențiile individuale sau colective există

¹⁹ *Ibidem*, p. 291.

²⁰ Am prezentat pe larg această teorie în Ioan Biriș, *Filosofia și logica științelor sociale*, Editura Academiei Române, București, 2014.

²¹ Achille C. Varzi, *Ontologie*, la deuxième édition, Ithaque, Paris, 2008, p. 97.

²² *Ibidem*, p. 100.

înăuntrul minţilor individuale, iar capacităţile pre-intenţionale aparţin registrului de cauzalitate neurofiziologică.

În al treilea rând, rolul esenţial al intenţionalităţii este acela de atribuire de funcţii. Natura nu cunoaşte funcţii, cu excepţia sistemelor dotate cu conştiinţă. Pentru analiza noastră, atribuirea de funcţii pentru entităţile ficţionale are loc în cadrul experienţelor emoţionale în legătură cu aceste entităţi.

În fine, în al patrulea rând, trecerea de la experienţele emoţionale individuale la existenţa socială se face prin intermediul acţiunilor şi atitudinilor comportamentale. Aceste acţiuni şi atitudini sunt „entităţi sociale”. Putem spune că entităţile ficţionale nu există, dar ele pot cauza entităţi sociale (care există).

Situaţia descrisă poate fi reprezentată în felul următor:

Limbaaj	Intenţionalitate	Experienţe emoţionale	Comportamente
----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Creativitate simbolică	Entităţi ficţionale	Influenţa entităţilor ficţionale	Entităţi sociale

La modul condensat, Searle susţine că diferitele „obiecte” sociale sunt rezultatul aplicării unei reguli constitutive care poate fi exprimată în formula:

X contează ca Y în contextul C

Searle precizează că această formulă este doar un mijloc (instrument) mnemotehnic util pentru a explica entităţile sociale. Formula este menită să ne atenţioneze că pentru referinţă şi predicăţie este nevoie de invenţie simbolică²³. „ X contează ca Y ” nu este o simplă analogie, ci un act performativ. De exemplu, când spunem că „Ion contează ca Don Juan” într-un anumit context C , înseamnă că o entitate ficţională (= Don Juan) reuşeşte să performeze real în persoana lui Ion (prin atitudinile şi comportamentul său). Formula se potriveşte astfel atât creaţiei instituţionale²⁴, cât şi creaţiei simbolice²⁵.

Ontologia socialului (inclusiv a entităţilor ficţionale) este însă una specială. În acest domeniu, apreciază Searle, logica cuantificaţională nu ne este de ajutor. Cuantificarea existenţială pentru un x , de exemplu, presupune că x pre-există, că dispunem de obiecte pre-existente. Dar „obiectele” sociale şi ficţionale nu pre-există. Ele sunt create prin acte de limbaj performativ. De aceea expresia „contează ca” este una intensională, nu extensională. O entitate ficţională „contează ca” un comportament real într-un context C în sensul că acest comportament este unul care se naşte, este creat intenţional prin influenţă, el nu pre-există.

²³ John R. Searle, *Making the Social World*, Oxford University Press, 2010, p. 78.

²⁴ Vezi şi Ioan Biriş, *On the logical form of institutional creation from John Searle's perspective*, în vol. Georgeta Raţă, Patricia-Luciana Runcan, Michele Marsonet (eds.), *Applied Social Sciences: Philosophy and Theology*, Cambridge Scholars Publishing, 2013.

²⁵ Ioan Biriş, *Le statut ontologique de la citoyenneté. La perspective de John Searle*, în *La Citoyenneté* (Actes du XXXIV-ème Congrès de l'Association des sociétés de philosophie de langue française – ASPLF), Louvain-la-Neuve/Bruxelles 21–25 août 2012. Publiés par la Société Philosophique de Louvain sous la direction de Jean-Michel Counet.